

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____ 20____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

зі спеціальності 231 «Соціальна робота»

освітньо-професійної програми «Соціальна робота»

на тему:

«Життєві наративи патронатних родин Сумщини

як основа соціальної реклами»

здобувачки групи СР-01 Агеєнко Яни Костянтинівни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис)

Яна АГЕЄНКО

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувачки)

Керівник: доц. Сергій КОРОЛЬ

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Суми – 2024

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота обсягом 52 сторінки, містить 4 таблиці, 3 додатки та 22 використані літературні джерела.

Актуальність роботи зумовлена забезпеченістю пошуку шляхів розвитку та популяризації патронатного виховання як альтернативної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні.

Метою роботи є вивчення та аналіз життєвих наративів патронатних родин на території Сумщини з використанням отриманих даних як основи для розробки соціальної реклами.

Застосовано комплекс методів: аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, моделювання, інтерв'ю, SWOT-аналіз.

Результати дослідження, а саме створення посібника «Патронатна сім'я: розвиток через оптимістичні приклади та історії успіху» стали основою для серії фотореклами із позитивними життєвими наративами патронатних родин.

Розроблену соціальну рекламу рекомендовано використовувати для інформування, мотивації та підтримки патронатних вихователів.

Ключові слова: патронатне виховання, діти-сироти, життєві наративи, соціальна реклама, історії успіху.

Keywords: foster parenting, orphaned children, life narratives, social advertising, success stories.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВИХ НАРАТИВІВ ПАТРОНАТНИХ РОДИН	7
1.1. Вихідний кейс родини в складних життєвих обставинах	7
1.2. Правові та соціальні аспекти патронатного виховання дітей у складних життєвих обставинах	9
1.3. Характеристика цільової аудиторії соціальної реклами щодо патронатного виховання	12
1.4. Життєві наративи як метод дослідження досвіду патронатних сімей	15
1.5. Технології та засоби соціальної реклами в контексті популяризації патронатного виховання	18
Висновки до розділу I	21
РОЗДІЛ II. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ НА СУМЩИНІ	23
2.1. Характеристика етичних засад соціальної роботи	23
2.2. Алгоритм застосування технології соціальної реклами щодо патронатного виховання	24
2.3. Особливості реалізації соціальної реклами щодо патронатного виховання на Сумщині	26
Висновки до розділу II	29
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
ДОДАТКИ	36

ВСТУП

В умовах зростаючої кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, особливого значення набувають альтернативні форми влаштування таких дітей, зокрема патронатне виховання. Сім'я є природним середовищем для розвитку та виховання дитини, проте в Україні значна кількість дітей позбавлені батьківського піклування.

Станом на 01 березня 2021 року в Україні створено та діє 182 сім'ї патронатного вихователя, у яких отримали послуги понад 950 дітей. Проте за даними Мінсоцполітики, в Україні проживає майже 69 тисяч дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що свідчить про необхідність подальшого розвитку патронатного виховання.

Патронатна сім'я, забезпечуючи тимчасовий захист і підтримку дитини, є більш наближеною до сімейних умов формою піклування порівняно з інтернатними закладами. Успішний досвід патронатного виховання в багатьох країнах світу свідчить про необхідність його активного впровадження і в Україні.

Актуальність теми дослідження посилюється тим, що Сумська область є одним із лідерів із впровадження патронатного виховання в Україні, що зумовлює особливу значущість вивчення цього досвіду. Разом з тим, у вітчизняній практиці ще існує чимало проблем, пов'язаних із мотивацією, підготовкою та супроводом патронатних сімей. Вивчення їхніх життєвих наративів може стати основою для розроблення дієвої соціальної реклами, спрямованої на популяризацію патронату як форми влаштування дітей у складних життєвих обставинах.

Таким чином, актуальність теми дослідження визначається необхідністю пошуку шляхів розвитку та популяризації патронатного виховання як альтернативної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні.

Патронат як форма влаштування на виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, був предметом досліджень у галузі сімейного права (В. Гопанчук, С. Індиченко, Л. Короткова, В. Кройтор, З. Ромовська, Я. Шевченко). На цей час питання патронату досліджують науковці Л. Зілковська, Л. Міхеєва, С. Фурса.

Проблема дослідження. В Україні існує гостра проблема забезпечення права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Патронатна сім'я є однією з форм влаштування таких дітей, що набуває поширення в Україні.

Об'єкт дослідження: соціальна реклама щодо патронатного виховання.

Предмет дослідження: життєві наративи патронатних родин Сумщини як основа для розроблення соціальної реклами.

Мета дипломної роботи: вивчення й аналіз життєвих наративів патронатних родин на території Сумщини та використання отриманих даних як основи для розробки соціальної реклами.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати вихідний кейс родини у складних життєвих обставинах та на його підставі конкретизувати проблему дослідження;
2. Здійснити аналітичний огляд нормативно-правових документів;
3. Схарактеризувати цільову групу;
4. Описати життєві наративи як метод дослідження досвіду патронатних сімей;
5. Проаналізувати за українськими та міжнародними науково-методичними джерелами обрану технологію;
6. Подання та аналіз власної пілотної практики взаємодії за обраною технологією;
7. Подати власну позицію щодо етичних засад соціальної роботи в межах змісту кваліфікаційної роботи;
8. Охарактеризувати особливості реалізації соціальної реклами щодо патронатного виховання на Сумщині.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: аналіз і синтез – для вивчення теоретичних основ патронатного виховання та соціальної реклами; систематизація і узагальнення – для визначення технологій і засобів соціальної реклами; моделювання – для розроблення алгоритму застосування соціальної реклами щодо патронатного виховання; інтерв'ю – для вивчення мотивації та очікувань потенційних патронатних батьків; SWOT-аналіз – для оцінки особливостей реалізації соціальної реклами на Сумщині.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані для розроблення системи підготовки, мотивації та супроводу патронатних сімей, а також для створення дієвої соціальної реклами, спрямованої на популяризацію патронатного виховання як альтернативної форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Отримані дані можуть бути впроваджені в практику соціальних служб, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, закладів освіти тощо.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, восьми підрозділів, висновків, списку використаних джерел (22 найменування). Загальний обсяг роботи становить 52 сторінки, з них 29 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВИХ НАРАТИВІВ ПАТРОНАТНИХ РОДИН

1.1. Вихідний кейс родини у складних життєвих обставинах

Проблема соціального захисту та підтримки сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, є надзвичайно актуальною для сучасного українського суспільства. Однією з форм забезпечення права дітей на сімейне виховання в таких ситуаціях є патронатне виховання. Ця форма опіки дозволяє тимчасово влаштувати дитину, позбавлену батьківського піклування, у сім'ю патронатного вихователя, який надає їй необхідну увагу, турботу та сприяє подоланню кризових обставин у біологічній сім'ї.

Кейс родин Сумської області, які виявляють бажання взяти дітей на патронатне виховання, ілюструє основні проблеми, з якими стикаються справжні патронатні вихователі. Таким чином, вони недостатньо ознайомлені з правовими та організаційними аспектами патронатного виховання, особливостями взаємодії з органами соціального захисту, фінансовим забезпеченням такої форми опіки тощо.

Для прикладу надано кейс родини, яка хотіла взяти на патронатне виховання хлопчика.

Таким чином, аналіз правових та соціальних аспектів патронатного виховання дітей у складних життєвих обставинах на основі вивчення конкретних кейсів дозволить визначити ключові проблеми, що стримують розвиток цієї форми опіки в Україні, та розробити рекомендації щодо їх вирішення.

Кейс родин Сумської області, які виявляють бажання взяти дітей на патронатне виховання

Так, подружжя, яке виховує двох власних дітей, вирішили спробувати себе в ролі патронатних вихователів. Вони дізналися про можливість взяти дитину на патронатне виховання від знайомих та зацікавилися цією ідеєю. Однак подружжя мають обмежену інформацію про правові, організаційні та фінансові аспекти патронатного виховання. Вони невпевнені, як саме оформити опіку над дитиною, яка документація їм знадобиться, який розмір грошового забезпечення вони отримуватимуть. Подружжя також хвилює, як налагодити взаємодію з органами соціального захисту, які мають ухвалювати рішення про влаштування дитини в їхню сім'ю.

Крім того, вони знають про 10-річного хлопчика, який виховується в інтернатному закладі. Хлопець опинився там після того, як його мати, яка зловживала алкоголем, втратила над ним належний догляд. Подружжя хотіло б взяти Максима на патронатне виховання, оскільки бачить, що він потребує сімейної турботи та уваги. Проте вони не знають, як саме дитині буде в такій родині і як зробити цей крок.

Схожі проблеми мають й інші родини Сумської області, зацікавлені в патронатному вихованні дітей. Вони потребують детальної інформації про правові, соціальні та організаційні аспекти цієї форми опіки, а також прикладів успішних практик, що дозволить їм ухвалити виважене рішення щодо участі в патронатному вихованні.

Виходячи з наведеного кейсу, виникає проблема дослідження: в Україні існує гостра проблема забезпечення права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Патронатна сім'я є однією з форм влаштування таких дітей, що набуває поширення в Україні. Водночас бракує узагальнення позитивного досвіду організації патронатного виховання дітей, що стримує розвиток цієї форми опіки.

Кейс родин Сумської області, зацікавлених у патронатному вихованні, демонструє необхідність більш детального дослідження правових та соціальних аспектів цієї форми опіки, для того щоб визначити ключові проблеми й розробити рекомендації для їх вирішення.

1.2. Правові та соціальні аспекти патронатного виховання дітей у складних життєвих обставинах

В Україні питання патронатного виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, та загалом питання щодо надання соціальних послуг сім'ям у складних життєвих обставинах, регулюється низкою нормативно-правових актів, зокрема:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III [18];
2. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» 13 січня 2005 року № 2342-IV [13];
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про патронат над дитиною» від 20 серпня 2021 р. № 893 [9];
4. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Порядку здійснення патронату над дитиною» від 19.07.2011 N 283 [11];
5. Закон України «Про соціальні послуги» визначає правові, економічні та організаційні засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків 17 січня 2019 року № 2671-VIII [16];

Ці нормативно-правові акти визначають правовий статус патронатних вихователів, порядок влаштування дітей у патронатні сім'ї, умови та тривалість патронатного виховання, фінансове забезпечення патронатних сімей тощо.

Незважаючи на наявну нормативно-правову базу, у практичній площині виникає низка суперечностей щодо задоволення потреб родин, які опинилися в складних життєвих обставинах [19]:

1. Недостатня поінформованість населення про можливості отримання патронатного виховання для дітей, що призводить до обмеженого доступу таких сімей до відповідних послуг;
2. Недофінансування системи патронатного виховання, що ускладнює можливість надання комплексної допомоги сім'ям у кризових ситуаціях;
3. Неузгодженість дій різних державних органів (соціального захисту, освіти, охорони здоров'я тощо) при наданні допомоги сім'ям у складних життєвих обставинах;
4. Брак кваліфікованих кадрів, які б могли надавати психологічну, соціальну, медичну допомогу таким сім'ям;
5. Стигматизація суспільством сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, що ускладнює їх соціальну адаптацію.

Для більш повного розуміння європейського та міжнародного досвіду у сфері соціального захисту сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах, доцільно ознайомитись з відповідними міжнародними документами, зокрема:

1. Конвенція ООН про права дитини, яка закріплює право дитини на захист і допомогу, необхідні для її благополуччя, та зобов'язує держави-учасниці вживати заходів для підтримки сімей у складних життєвих обставинах.
2. Європейська соціальна хартія, що гарантує право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист, зокрема через надання родинам, які перебувають у складних життєвих обставинах, відповідної допомоги та соціальних послуг.
3. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо прав дітей, які перебувають в альтернативному догляді, яка закликає до

створення системи якісних альтернативних форм догляду, зокрема патронатного виховання.

Детально було проаналізовано один із ключових міжнародних документів у цій сфері – Конвенцію ООН про права дитини, оскільки вона є фундаментальним документом, який закріплює права дитини та зобов'язує державу щодо їх захисту.

Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною в 1991 році, містить низку важливих статей, які стосуються патронатного виховання та соціального захисту дітей у складних життєвих обставинах [21]:

Стаття 20 зобов'язує державу забезпечувати альтернативний догляд за дитиною у випадку, коли вона тимчасово або постійно зареєстрована сімейного відчуження. Такий погляд може включати, зокрема, передачу на виховання до сімей на патронатній основі.

Стаття 3 закріплює, що інтереси дитини мають бути пріоритетними при вирішенні будь-яких питань, що її стосуються. Отже, під час налаштування дитини на патронатне виховання мають бути максимально враховані її найкращі інтереси.

Стаття 27 гарантує право дитини на достатній життєвий рівень та відповідальність держави за забезпечення належних умов виховання дитини. Це означає, що патронатним сім'ям має надаватися відповідна фінансова та матеріальна підтримка.

Стаття 18 наголошує на обов'язок держави надавати належну допомогу батькам та законним опікунам у виконанні ними батьківських обов'язків. Тому навіть під час патронатного виховання має можливість працювати з біологічними батьками дитини для можливого її повернення в рідну сім'ю.

Аналіз цих та інших положень Конвенції дозволяє зробити висновок, що патронатне виховання має розглядатися як тимчасова форма забезпечення інтересів дитини за свою належну турботу з боку біологічних батьків. При цьому держава зобов'язана створити всі необхідні умови для організації такої

форми опіки, матеріального забезпечення патронатних сімей та соціальної роботи з біологічними батьками дитини.

Тож ключові правові засади патронатного виховання, висвітлені в Конвенції, мають бути імплементовані в національне законодавство та соціальну політику України для ефективної реалізації цієї форми догляду за дітьми в складних життєвих умовах.

Отже, попри наявність нормативно-правової бази, забезпечення системи патронатного виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, залишається складним завданням, що потребує комплексного підходу до вирішення визначених суперечностей.

1.3. Характеристика цільової аудиторії соціальної реклами щодо патронатного виховання

Цільовою аудиторією соціальної реклами щодо патронатного виховання є потенційні патронатні вихователі – сім'ї, які виявляють бажання тимчасово прийняти дитину, позбавлену батьківського піклування, у свій дім. Аналіз наявних статистичних даних та результатів соціологічних досліджень дозволяє виокремити основні характеристики цієї цільової групи.

За статистичними даними, станом на 2023 рік в Україні налічувалося понад 70 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з яких лише невелика частка виховувалася в патронатних сім'ях. Водночас кількість сімей, які виявили бажання стати патронатними вихователями, сягала близько 5 тис. Це свідчить про наявність значного потенціалу для розвитку системи патронатного виховання в Україні [21].

Згідно із Сімейним кодексом України, зокрема за статтею 252, сімейний патронат означає тимчасовий догляд, виховання та реабілітацію дитини в сім'ї патронатного вихователя на період, коли дитина, її батьки або інші законні представники стикаються зі складними життєвими обставинами. Його мета полягає в захисті прав дитини, яка тимчасово не може проживати разом з батьками або законними представниками, наданні дитині та її сім'ї послуг,

спрямованих на повернення дитини до сім'ї або надання дитині відповідного статусу для подальших рішень з урахуванням її найкращих інтересів, зокрема, щодо права на виховання в сім'ї або максимально близьких до сімейних умов [18].

У законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», трактується: патронатна родина як альтернативна форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, коли дитина тимчасово проживає та виховується в сім'ї патронатного вихователя на підставі договору про патронат [13].

Згідно з визначенням Міжнародної федерації соціальних працівників, патронатна родина – це сім'я, яка на професійній основі забезпечує тимчасовий догляд і виховання дитини, яка потребує альтернативного сімейного середовища.

Згідно з результатами пілотних досліджень, проведених серед родин Сумської області, які виявляють бажання взяти дітей на патронатне виховання, можна виокремити такі основні характеристики цільової групи (Див. табл. 1.1.).

Таблиця 1.1. Характеристики цільової групи потенційних патронатних вихователів у Сумській області

Фактор	Характеристика
Вік	28-50 років.
Сімейний стан	Подружні пари, іноді – неповні сім'ї.
Матеріальний стан	Середній клас.
Мотивація	Бажання допомогти дітям, позбавленим батьківського піклування, надати сімейне тепло та турботу, самореалізація.
Очікування	Вичерпна інформація щодо правових і фінансових аспектів патронатного виховання, кваліфікована психологічна та соціальна підтримка.

Бар'єри	Недостатня поінформованість про патронатне виховання, брак підготовки та супроводу патронатних вихователів, недостатнє фінансове забезпечення патронатних сімей.
----------------	--

Аналіз таблиці 1.1. дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо характеристик цільової групи потенційних патронатних вихователів у Сумській області. Переважною більшістю є особи віком від 28 до 50 років, у яких є досвід виховання власних дітей та переважно складають подружні пари. Матеріальний стан цієї групи можна визначити як середній клас, що має стабільні доходи та житло. Основними мотивами для взяття дітей на патронатне виховання є бажання надати дітям сімейне тепло, турботу та самореалізацію. Водночас, очікування від держави містить вичерпну інформацію щодо правових та фінансових аспектів патронатного виховання, а також кваліфіковану психологічну та соціальну підтримку. Основними бар'єрами на шляху до патронатного виховання є недостатня поінформованість, брак підготовки та супроводу патронатних вихователів, а також фінансові труднощі.

Аналіз характеристик потенційних патронатних вихователів дозволяє виокремити наступні їхні вразливості та ресурси, які мають бути враховані під час роботи з цією цільовою групою (Див. табл. 1.2.).

Таблиця 1.2. Аналіз вразливостей та ресурсів потенційних патронатних вихователів

Характеристика	Опис
Вразливості	
Недостатня обізнаність	Необізнаність з правовими, організаційними та фінансовими аспектами патронатного виховання, яка ускладнює процес участі в цій формі опіки.

Брак досвіду роботи	Відсутність досвіду в роботі з дітьми, позбавленими батьківського піклування, та вирішення їхніх специфічних потреб.
Побоювання складностей	Страх перед складністю процедури оформлення патронатного виховання та взаємодії з органами соціального захисту.
Обмежені ресурси	Фінансові, емоційні та часові обмеження для задоволення потреб дитини у патронатній сім'ї.
Ресурси	
Наявний досвід	Власний досвід виховання дітей, що спрощує адаптацію дитини у патронатній сім'ї.
Стабільний стан	Матеріальний стан, що дозволяє забезпечити належні умови проживання та виховання дитини.
Мотивація допомогти	Бажання допомогти дітям, позбавленим батьківського піклування, та відчуття суспільної значущості своєї діяльності.
Готовність отримувати	Готовність отримувати консультативну, психологічну та соціальну підтримку від фахівців під час здійснення патронатного виховання.

Враховання виявлених вразливостей та ресурсів цільової групи дозволить розробити соціальну рекламу щодо патронатного виховання, спрямовану на усунення інформаційних, психологічних та практичних бар'єрів для залучення потенційних патронатних вихователів.

1.4. Життєві наративи як метод дослідження досвіду патронатних сімей

Життєві наративи є важливим якісним методом дослідження, що дозволяє отримати глибинне розуміння особистого досвіду, переживань та інтерпретацій учасників дослідження. Цей підхід є особливо доцільним для

вивчення чутливих, емоційно-забарвлених сфер людського життя, до яких належить і досвід патронатних сімей.

За Брунером, життєві наративи – це спосіб, за допомогою якого люди структурують та надають сенс власному життєвому досвіду, перетворюючи окремі події на зв’язну історію [4].

На думку Полкінгорна, життєві наративи – це оповіді, у яких люди розповідають про своє життя та надають йому смислове значення через інтерпретацію ключових подій [5].

Відповідно до Рісмен, життєві наративи – це довгі, розгорнуті розповіді, у яких учасники дослідження описують значущі події та ситуації зі свого життя [4].

Спільним для цих визначень є акцент на тому, що життєві наративи дозволяють дослідити, як самі учасники інтерпретують та осмислюють свій життєвий досвід, створюючи зв’язну історію власного життя.

Таблиця 1.3. Причини використання життєвих наративів для вивчення досвіду патронатних сімей

Причина	Пояснення
Глибинне розуміння	Збираючи розгорнуті особисті історії, дослідник може отримати багатогранне, деталізоване розуміння того, як патронатні батьки сприймають, проживають і надають значення власному досвіду.
Фокус на досвіді	На відміну від стандартизованих опитувань, життєві наративи зосереджуються саме на досвіді патронатних батьків, а не на заздалегідь визначених категоріях. Це дає можливість виявити нові, раніше не досліджені аспекти їхнього становища.
Врахування суб’єктивності	Цей метод дозволяє врахувати суб’єктивне сприйняття реальності самими учасниками, їхні інтерпретації та надання значень подіям зі свого

	життя. Це особливо цінно, коли дослідження стосується чутливих, емоційних сфер людського досвіду.
Розкриття контексту	Детальні особисті історії патронатних батьків дають можливість краще зрозуміти соціальний, культурний та інституційний контекст, у якому вони живуть і діють.

Отримання життєвих наративів включає декілька ключових етапів:

1. Відбір учасників дослідження. Важливо звернути увагу на учасників, які мають безпосередній досвід з досліджуваною проблемою і здатні надати розгорнуті, деталізовані розповіді про своє переживання.

Для збору даних використовується метод напівструктурованих глибинних інтерв'ю. Дослідник має загальний гайд питань, але розмова має невимушений характер, щоб учасник міг вільно розповідати про свою історію.

2. Стимулювання розповіді. Дослідник застосовує різні методи (як від розпитування про конкретні випадки, події, деталі), для того щоб заохотити учасника до розгорнутої, деталізованої оповіді.

3. Активне слухання. Дослідник уважно слухає розповідь, не переривається, дає учаснику час на роздуми, ставить уточнюючі запитання.

4. Запис та транскрипція. Інтерв'ю записується на аудіо/відео для подальшої транскрипції в текстовому форматі.

5. Аналіз наративів. Здійснюється тематичний, структурний, дискурсивний чи інший аналіз транскрибованих розповідей для виявлення ключових тем, сюжетних ліній, способів інтерпретації подій тощо.

Отже, збірка життєвих наративів вимагає створення довірливої атмосфери, активного неутручального слухання зі сторони дослідника та застосування техніки стимулювання розгорнутої оповіді учасника про його унікальний особистий досвід.

Застосування методу життєвих наративів для дослідження досвіду патронатних сімей дозволяє отримати глибокі, контекстуалізовані знання про переживання, мотивації та виклики, з якими стикаються ці родини. Цей якісний підхід є особливо доцільним, оскільки дає можливість врахувати суб'єктивне сприйняття реальності самими учасниками, зосередитись на їхньому унікальному досвіді, а також розкрити соціальний та інституційний контекст, у якому вони діють. Отримані дані можуть стати важливою основою для розробки програм підтримки та супроводу патронатних сімей.

1.5. Технології та засоби соціальної реклами в контексті популяризації патронатного виховання

Соціальна реклама є інструментом для популяризації патронатного виховання серед потенційних прийомних батьків. Вона дозволяє інформувати цільову аудиторію про переваги та особливості такої форми опіки над дітьми, позбавленими батьківського піклування, а також залучати нових кандидатів до участі в програмах патронату.

Соціальна реклама – це вид реклами, спрямований на привернення уваги до актуальних суспільних проблем та формування певних соціальних цінностей. На відміну від комерційної реклами, основною метою соціальної реклами є не просування товару чи послуги, а зміна суспільної поведінки, підвищення обізнаності з важливими соціальними питаннями, пропаганда певних норм і цінностей [4].

Досвід використання соціальної реклами з метою популяризації патронатного виховання накопичено в багатьох країнах світу, натомість в Україні така практика застосовується значно менше, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Так, у Великій Британії протягом 2017-2019 років було реалізовано масштабну інформаційну кампанію «Кожна дитина потребує сім'ї», у межах якої на телебаченні, радіо, у соціальних мережах та в громадських місцях активно поширювалися емоційні відеоролики, що розповідали історії

патронатних родин та їхніх підопічних дітей. Ця кампанія мала на меті підвищити обізнаність населення щодо патронатного виховання та залучити нових кандидатів до участі в програмах прийомного догляду. За оцінками експертів, вона сприяла зростанню кількості патронатних сімей у Великій Британії на 25% протягом зазначеного періоду [7].

Схожі інформаційні кампанії з активним використанням соціальної реклами були реалізовані й в інших країнах Європи, зокрема в Німеччині, Польщі та Швеції. Так, у Німеччині в 2021 році було запущено серію відеороликів під гаслом «Відкрийте своє серце для дитини», що транслювалися на провідних телеканалах, а також поширювалися в соціальних мережах. Ці відеоматеріали демонстрували історії успішного патронатного виховання та заохочували глядачів долучитися до такої форми опіки [6].

На жаль, в Україні використання соціальної реклами для популяризації патронатного виховання досі залишається недостатнім. Окремі приклади можна знайти в межах окремих проєктів громадських організацій, проте системної комунікаційної кампанії на національному рівні досі не було реалізовано. Тому дане дослідження покликане узагальнити кращі практики та розробити рекомендації щодо застосування соціальної реклами для залучення нових патронатних вихователів в Україні.

Досвід впровадження соціальної реклами у сфері патронатного виховання дозволяє виокремити такі ключові особливості її застосування:

1. Інформаційно-просвітницька спрямованість. Соціальна реклама має на меті підвищення обізнаності потенційних патронатних вихователів щодо правових, організаційних та фінансових аспектів патронатного виховання, а також формування позитивного ставлення до цієї форми опіки.
2. Емоційний вплив. Соціальна реклама повинна апелювати до почуттів та цінностей цільової аудиторії, викликаючи емпатію, бажання надати допомогу і турботу дітям, позбавленим батьківського піклування.
3. Демонстрація успішних практик. Важливо показувати приклади успішного патронатного виховання, розповідаючи історії реальних

патронатних сімей та наголошуючи на позитивних змінах у житті дітей, які отримали сімейну турботу.

4. Багатоканальність комунікації. Для ефективного охоплення цільової аудиторії соціальну рекламу щодо патронату можна представляти через різноманітні канали – телебачення, радіо, друковані ЗМІ, інтернет-платформи, соціальні мережі тощо.

5. Системність та послідовність. Застосування соціальної реклами має здійснюватися в межах комплексної комунікаційної кампанії, що передбачає довгострокову взаємодію з цільовою аудиторією.

Аналіз міжнародного досвіду застосування соціальної реклами у сфері патронатного виховання дозволяє виокремити такі методи та канали комунікації:

1. Відеоролики соціального спрямування. Створення емоційних, змістовних відеороликів, що розповідають історії патронатних родин та їх підопічних дітей, є одним із найбільш дієвих способів донесення інформації до цільової аудиторії.

2. Друковані матеріали. Розробка інформаційних буклетів, брошур, плакатів, що містять вичерпні відомості про патронатне виховання, переваги цієї форми опіки та порядок її оформлення.

3. Соціальні мережі. Активне просування тематичного контенту щодо патронату в популярних соціальних медіа (Facebook, Instagram, YouTube тощо) дозволяє охопити широку аудиторію, особливо молодого віку.

4. Публікації в ЗМІ. Розміщення тематичних статей, інтерв'ю з патронатними вихователями в друкованих та онлайн-виданнях сприяє формуванню позитивного іміджу патронату.

5. Інформаційні кампанії. Організація масштабних інформаційних кампаній з розповсюдженням соціальної реклами патронатного виховання в громадських місцях, на білбордах, у соціальних медіа тощо.

6. Партнерство з громадськими організаціями. Співпраця з НУО, які займаються питаннями захисту прав дітей, дозволяє залучати їхні ресурси та канали комунікації для просування ідеї патронату.

7. Проведення інформаційних заходів. Організація тематичних конференцій, семінарів, круглих столів за участю експертів, патронатних вихователів та представників влади.

Комплексне застосування зазначених методів та каналів соціальної реклами дозволить забезпечити інформування та залучення цільової аудиторії потенційних патронатних вихователів, а також сприятиме зростанню суспільної підтримки розвитку системи патронатного виховання в Україні.

Тому нами було обрано декілька видів методів та каналів комунікації, а саме: створення низки фотореклам, що містить позитивні наративи про родину Сумської області. На основі фотореклам буде створено розширену версію у вигляді посібника. Посібник дозволить глибше розкрити позитивні наративи про життя родин у Сумській області. Він охоплюватиме деталізовані історії, фотографії, інформацію про регіон тощо.

Висновки до розділу I

У розділі I проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження життєвих наративів патронатних родин.

Охарактеризовано вихідний кейс родин Сумської області, які виявляють бажання взяти дітей на патронатне виховання. Проаналізовано основні проблеми, з якими стикаються справжні патронатні вихователі, зокрема недостатня інформованість про правові, організаційні та фінансові аспекти патронатного виховання.

Висвітлено правові й соціальні аспекти патронатного виховання дітей у складних життєвих ситуаціях в Україні та досліджено міжнародний досвід у цій сфері. Проаналізовано відповідні нормативно-правові акти, зокрема положення Конвенції ООН про права дитини.

Визначено характеристики цільової аудиторії соціальної реклами щодо патронатного виховання – результати патронатних вихователів у Сумській області. Виявлено їх вразливість та ресурси, що є місцем для розробки ефективної комунікаційної кампанії.

Обґрунтовано доцільність застосування методу життєвих наративів для дослідження досвіду патронатних сімей, оскільки він дозволяє отримати глибоке розуміння особистого досвіду учасників, урахувати їхню суб'єктивність та розкрити соціальний контекст. Описано ключові етапи збору та аналізу життєвих наративів.

Проаналізовано технології та засоби соціальної реклами в контексті популяризації патронатного виховання. Розглянуто міжнародний досвід застосування різних видів і каналів соціальної реклами для залучення окремих патронатних вихователів. Обрано методи та канали для просування позитивних наративів про патронатне виховання в Сумській області.

Отримані результати створюють теоретико-методологічну основу для подальшого дослідження життєвих наративів патронатних родин та розробки соціальної реклами для популяризації патронатного виховання середньої цільової аудиторії.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ НА СУМЩИНІ

2.1. Характеристика етичних засад соціальної роботи

Етична дилема, яка може виникнути в контексті роботи з патронатними сім'ями, забезпечує баланс між забезпеченням найкращих інтересів дитини (безпека, здоров'я, освіта, емоційний та фізичний розвиток) та прав біологічних батьків. З одного боку, основною програмою патронатного виховання є гарантія прав дитини на безпечне та сприятливе середовище для розвитку, турботи, любові та піклування, що є найкращими інтересами дитини. Проте, з іншого боку, мають бути вжиті всі необхідні заходи для підтримки та реінтеграції біологічних батьків, якщо є перспектива відновлення їхніх батьківських прав та повернення дитини в рідну сім'ю за умови створення належних умов.

Наприклад, можлива ситуація, коли біологічні батьки, які тимчасово втратили можливість піклуватися про дитину через складні життєві обставини (хвороба, фінансові труднощі, конфлікти тощо), зуміли подолати ці проблеми та претендують на повернення дитини з патронатної сім'ї. Проте за час перебування в патронатній сім'ї дитина могла дуже зв'язатися з патронатними вихователями, і її переміщення назад до біологічних батьків може завдати їй психологічної травми.

У такому випадку виникає етична дилема: чиї інтереси мають перевагу – інтереси біологічних батьків, які мають законне право на виховання своєї дитини, чи інтереси дитини, які можна емоційно розвивати від розлуки з патронатними вихователями? Як знайти баланс між захистом прав усіх сторін та забезпеченням найкращого психологічного комфорту для дитини?

Вирішення такої етичної дилеми вимагає виваженого та індивідуального підходу, активної взаємодії між усіма зацікавленими сторонами (біологічні батьки, патронатні вихователі, соціальні працівники, психологи), а також

остаточної оцінки потреб та інтересів дитини фахівцями. Можливо, досягти компромісу, який би максимально врахував права та потреби всіх учасників ситуації.

Це лише один із прикладів етичної дилеми, з якою можуть стикатися соціальні працівники у сфері патронатного виховання. Загалом ця сфера вимагає дотримання етичних принципів, як-от: повага до гідності клієнта, забезпечення конфіденційності, об'єктивності та непередбачуваності під час ухвалення рішень тощо.

2.2. Алгоритм застосування технології соціальної реклами щодо патронатного виховання

Ефективна популяризація патронатного виховання серед деяких прийомних батьків потребує системного та комплексного застосування інструментів соціальної реклами. Розробка відповідної соціальної рекламної кампанії має відбуватися за певним алгоритмом, що враховує специфіку цільової аудиторії, особливості комунікаційних каналів та найкращі практики в цій сфері. Тому було використано наступний алгоритм застосування технології соціальної реклами щодо патронатного виховання:

Етап 1. Визначення цілей кампанії.

Основними цілями соціальної рекламної кампанії є:

1. Підвищити обізнаність мешканців Сумської області про патронатне виховання та його переваги;
2. Інформувати можливих кандидатів у патронатні вихователі про правові, організаційні та фінансові аспекти цієї форми опіки шляхом створення посібника позитивних історій та реклами;
3. Сформуванню позитивне ставлення до ідеї патронатного виховання в Сумській області.

Етап 2. Аналіз цільової аудиторії.

Цільовою аудиторією є деякі патронатні вихователі в Сумській області. Відповідно до проведеного аналізу, це 5 родин Сумської області, які мали

(мають) досвід патронатного виховання, вони складають подружні пари із середнім рівнем достатку. Їхніми мотиваціями є бажання надати сімейне тепло дітям та самореалізація. Проте виявлені проблеми з недостатньою інформованістю, побоюванням складнощів та брак досвіду роботи з дітьми в складних життєвих обставинах.

Етап 3. Визначення каналів зв'язку.

Для збору життєвих наративів було використано метод напівструктурованих інтерв'ю із сімейними парами, які вже мають (мали) досвід патронатного виховання в Сумській області.

Для поширення соціальної реклами планується співпраця із Сумським обласним центром соціальних служб, через яку інформація буде доноситися до цільової аудиторії.

Етап 4. Розробка креативної концепції та створення контенту.

Креативна концепція передбачала створення серії фотореклам із позитивними життєвими наративами успішних патронатних родин Сумщини. Фотореклами містять оптимістичні посилання та демонструють приклади гармонійного сімейного життя з прийомними дітьми.

На основі фотореклам створено розширений посібник, який наводить детальні історії патронатних сімей із Сумської області, світлина, інформацію про регіон тощо. Посібник стане додатковим інформаційним ресурсом для виявлених патронатних вихователів.

Етап 5. Тестування та доопрацювання контенту.

Створені фотореклами та проект посібника будуть представлені цільовій аудиторії для затвердження. Це дозволить оцінити, донести ідею патронатного виховання, викликати бажану реакцію та виявити можливості для покращення контенту.

Етап 6. Розгортання кампанії.

Соціальна рекламна кампанія реалізована на базі Сумського обласного центру соціальних служб. Також планується поширення реклами через центри соціальних служб області, реагування на запити цільової аудиторії.

Етап 7. Моніторинг ефективності та коригування.

Ефективність кампанії відслідковуватиметься за якісними змінами – збільшення кількості патронатних батьків до центрів соціальних служб.

Етап 8. Підбиття підсумків та оцінка загальної ефективності.

По завершенні кампанії буде здійснено узагальнення результатів, оцінку досягнення поставлених цілей та ефективності використаних інструментів соціальної реклами.

Цей алгоритм дозволяє системно і комплексно використовувати інструменти соціальної реклами для інформування цільової аудиторії та залучення нових патронатних вихователів у Сумській області.

2.3. Особливості реалізації соціальної реклами щодо патронатного виховання на Сумщині

Для реалізації соціальної рекламної кампанії щодо популяризації патронатного виховання в Сумській області було проведено збір життєвих наративів успішних патронатних родин регіону. Це дозволило створити автентичний і емоційно-привабливий контент, заснований на реальному досвіді місцевих мешканців.

Перед початком було проведено дослідження на виявлення особливостей реалізації соціальної реклами на Сумщині. Дане дослідження реалізовувалося шляхом проведення SWOT-аналізу (Див.табл.2.1.).

Таблиця 2.1. SWOT-аналіз реалізації соціальної рекламної кампанії в контексті Сумської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Використання реальних життєвих історій патронатних родин Сумщини, що додає автентичності та емоційної привабливості рекламі.	Труднощі із залученням деяких патронатних родин до участі в інтерв'ю через побоювання розголошення конфіденційної інформації.

Створення різноманітного контенту: серії фотореклам і розширеного посібника.	Виклик компактного й водночас змістовного представлення життєвих історій у форматі фотореклам.
Активне використання сучасних каналів зв'язку – соціальні мережі.	Обмежені ресурси для широкомасштабного поширення реклами.
Співпраця з місцевими центрами соціальних служб поширення інформації.	Відсутність попереднього досвіду проведення подібних реклам.
Можливості	Загрози
Зростання інтересу та обізнаності серед мешканців Сумщини щодо патронатного виховання.	Недостатня підтримка та брак фінансування з боку місцевої влади.
Залучення нових патронатних вихователів в області.	Наявність стереотипів і упередження щодо патронатного виховання.
Посилення співпраці з громадськими організаціями та партнерами.	Ризик неоднозначного сприйняття реклами частини аудиторії.
Використання накопиченого досвіду для розширення кампанії на інші регіони.	Загальне зниження інтересу до соціальної реклами на тлі економічних викликів.

SWOT-аналіз показав, що наявні як сильні сторони реалізації соціальної рекламної кампанії з популяризації патронатного виховання на Сумщині (використання реальних життєвих історій місцевих родин, різноманітний контент, сучасні канали комунікації), так і певні слабкі сторони (труднощі із залученням респондентів, виклики в представленому контенті, обмежені ресурси). Були визначені можливості для подальшого розвитку та зростання інтересу, а також такі загрози, пов'язані з недостатньою підтримкою,

стереотипами та економічними чинниками. Цей аналіз допоміг збалансувати сильні й слабкі сторони, максимізувати можливості та передбачити ризики при плануванні наступних етапів роботи.

Важливим джерелом для створення ефективного контенту соціальної реклами став збір даних шляхом напівструктурованих глибинних інтерв'ю із сімейними парами, які мають досвід патронатного виховання дітей у Сумській області. Ці інтерв'ю дозволили зібрати автентичні життєві історії, цитати та реальний досвід, що лягли в основу посібника та серій фотореклами.

Приблизний гайд інтерв'ю містив такі запитання, які під час інтерв'ю доповнювалися і розширялися:

1. Розкажіть, будь ласка, як ви вперше дізналися про патронатне виховання і що спонукало вас до цього?
2. Опишіть процес оформлення патронату та взаємодії з органами соціального захисту. Чи були якісь складнощі?
3. Яким був процес адаптації прийомної дитини у вашій сім'ї? Які виклики довелося подолати?
4. Розкажіть про найбільш пам'ятні моменти вашого досвіду патронатного виховання.
5. Які позитивні зміни відбулися у вашому житті завдяки патронату?
6. Що б ви порадили тим, хто розглядає можливість стати патронатними вихователями?

Загалом було зібрано життєві історії 5 патронатних родин Сумщини (самі анкети з відповідями наведені в Додатку А). Це дозволило виокремити ключові позитивні наративи, емоційні історії успіху та мотивуючі цитати для створення соціальної реклами.

На основі зібраних наративів була розроблена серія із 5 фотореклам із життєствердними гаслами та цитатами патронатних батьків (зразки наведені в Додатку В). Ці фотореклами мають емоційний, оптимістичний потенціал і покликані продемонструвати переваги патронатного виховання для сімей та дітей.

Як додатковий елемент та основа фотореклами, було створено розширений посібник «Патронатна сім'я: розвиток через оптимістичні приклади та історії успіху» (Додаток Б), який містить докладні життєві історії, світлини, поради та рекомендації від успішних родинних патронатних вихователів регіону. Цей посібник покликаний стати корисним інформаційним ресурсом для деяких патронатних батьків.

Під час реалізації проєкту довелося зіткнутися з певними труднощами. Не всі патронатні родини охоче погодилися на участь в інтерв'ю через побоювання розголосу конфіденційної інформації. Також викликом стало компактне й водночас змістовне представлення життєвих історій у форматі фотореклами.

Загалом створена соціальна реклама із залученням реальних історій та досвіду патронатних родин Сумщини дозволила донести позитивний меседж та емоційно-мотиваційний контент до цільової аудиторії – показових патронатних вихователів регіону. Серія реклами та посібник «Патронатна сім'я: розвиток через оптимістичні приклади та історії успіху» стали корисним інформаційним ресурсом, що деталізували процес та особливості патронатного виховання.

Реакція цільової аудиторії була схвальною – багато користувачів відзначили мотиваційний ефект реклами та висловлювали інтерес у можливості стати патронатними вихователями.

Висновки до розділу II

У розділі II висвітлені практичні аспекти застосування соціальної реклами для популяризації патронатного виховання на Сумщині.

Розкрито позицію щодо етичних засад соціальної роботи з патронатними сім'ями, де ключовою етичною дилемою є баланс між забезпеченням найкращих інтересів дитини та правами біологічних батьків. Виявлено необхідність виваженого та індивідуального підходу з активною взаємодією всіх зацікавлених сторін.

Визначено алгоритм застосування технології соціальної реклами щодо патронатного виховання, що включає етапи визначення цілей, аналізу цільової аудиторії, вибору каналів комунікації, розробки креативної концепції, тестування, розгортання кампанії, моніторингу ефективності та підбиття підсумків.

Висвітлено особливості реалізації соціальної рекламної кампанії в Сумській області, яка базувалася на зборі життєвих наративів успішних патронатних родин регіону. Створено емоційно-привабливий контент у вигляді посібника «Патронатна сім'я: розвиток через оптимістичні приклади та історії успіху» і серії фотореклам із позитивними гаслами.

ВИСНОВКИ

Під час написання дипломної роботи отримані наступні висновки.

Охарактеризовано вихідний кейс родин Сумської області, які виявляють бажання взяти дітей на патронатне виховання. Проаналізовано основні проблеми, з якими стикаються справжні патронатні вихователі, зокрема недостатня інформованість про правові, організаційні та фінансові аспекти патронатного виховання. Виявлено, що такі проблеми сприяють розвитку цієї форми опіки, тому потребують детального дослідження та розробки відповідних рекомендацій.

Висвітлено правові й соціальні аспекти патронатного виховання дітей у складних життєвих ситуаціях в Україні. Проаналізовано низку відповідних нормативно-правових актів, зокрема, Сімейний кодекс України, закони «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, застрахованих батьківського піклування», «Про соціальні послуги» тощо. Виявлено наявні посилення та проблеми у сфері задоволення потреб родини у складних життєвих ситуаціях.

Досліджено міжнародний досвід у сфері соціального захисту, зокрема проаналізовано ключові положення Конвенції ООН про права дитини, Європейської соціальної хартії та інших міжнародних документів. Зроблено висновок про необхідність імплементації відповідних принципів у національне законодавство та соціальну політику України.

Обґрунтовано доцільність застосування методу життєвих наративів для дослідження досвіду патронатних сімей, оскільки він дозволяє отримати глибинне розуміння особистого досвіду учасників, врахувати їхню суб'єктивність та розкрити соціальний контекст. Описано ключові етапи збору та аналізу життєвих наративів, які передбачають напівструктуроване інтерв'ю, стимулювання розповідей, активне слухання та аналіз транскрибованих текстів.

Проаналізовано технології та засоби соціальної реклами в контексті популяризації патронатного виховання. Розглянуто міжнародний досвід застосування різних видів і каналів соціальної реклами для залучення окремих патронатних вихователів. Виокремлено ключові особливості застосування соціальної реклами у сфері патронату: інформаційно-просвітницька спрямованість, емоційний вплив, демонстрація успішних практик тощо. Обґрунтовано вибір методів та каналів для просування позитивних наративів про патронатне виховання в Сумській області.

Розкрито етичні засади соціальної роботи з патронатними сім'ями, де ключовою етичною дилемою є баланс між забезпеченням найкращих інтересів дитини та прав біологічних батьків. Виявлено необхідність виваженого та індивідуального підходу з активною взаємодією всіх зацікавлених сторін для досягнення компромісу, який би максимально врахував права та потреби всіх учасників.

Визначено алгоритм застосування технології соціальної реклами щодо патронатного виховання, що включає етапи визначення цілей, аналізу цільової аудиторії, вибору каналів комунікації, розробки креативної концепції, тестування, розгортання кампанії, моніторинг ефективності та підбиття результатів. Цей алгоритм дозволяє системно і комплексно використовувати інструменти соціальної реклами для інформування цільової аудиторії та залучення нових патронатних вихователів.

Висвітлено особливості реалізації соціальної рекламної кампанії в Сумській області, яка базувалася на зборі життєвих наративів успішних патронатних країн регіону. Проведено SWOT-аналіз, який дозволив виявити сильні та слабкі сторони, можливості та загрози при реалізації кампанії. Шляхом напівструктурованих інтерв'ю зібрано 5 історій, цитати та досвід патронатних батьків із Сумщини. На основі зібраних життєвих наративів створено емоційно-привабливий контент: посібник «Патронатна сім'я: розвиток через оптичні приклади та історію успіху», і серію із 5 фотореклам із позитивними гаслами та цитатами патронатних вихователів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Advertising Standards Alliance Responsible Advertising and Children Programme. Brussels: EASA. 2017.
2. International Federation of Social Workers (IFSW). Global Social Work Statement of Ethical Principles. 2018.
3. UNICEF. The use of social media for social good: a practical guide. New York: UNICEF. 2018.
4. Васильєва Г.Ю. Технології застосування соціальної реклами для популяризації альтернативних форм влаштування дітей-сиріт. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки, 3(339), 2021. С. 134-143.
5. Ілленко О.В. Соціальна реклама як інструмент формування позитивного ставлення до патронатного виховання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки», 1(1), 2019. С. 71-77.
6. Матеріали інформаційної кампанії «Відкрийте своє серце для дитини» (Німеччина). URL: <https://www.pflegekinder.de/>
7. Офіційний сайт інформаційної кампанії «Кожна дитина потребує сім'ї» (Велика Британія). URL: <https://everychild.org.uk/>
8. Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини: Указ 62 Президента України від 11.08.2011 № 811/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2011#Text>
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про патронат над дитиною». Офіційний вісник України, 2012, № 22, ст. 848.
10. Правила опіки та піклування, затв. наказом Державного комітету у справах сім'ї та молоді України, Міністерства освіти України, МОЗ України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.99 р. // Офіційний вісник України. 1999. №26. Ст. 1252.

11. Про деякі питання здійснення патронату над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/148-2017-%D0%BF#Text>
12. Про додаткові заходи із забезпечення гарантій реалізації прав та законних інтересів дітей: Указ Президента України від 1 червня 2013 р. № 312/2013. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U312_13.html
13. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 2005, № 6, ст. 147.
14. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України. Редакція від 20.01.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>
15. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
16. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2019 р. № 966-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/966-15>
17. Римар Н.Р. Ефективність соціальної реклами у сфері захисту прав дітей. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», 20, 2020. С. 104-111.
18. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947–III / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://goo.gl/5FZj7G>
19. Токарчук Л.М. Патронат над дітьми: Постановка проблеми. Правова держава. 2017. С. 92.
20. Фокин С.В. Використання соціальної реклами у роботі з сім'ями, що опинилися у складних життєвих обставинах. Молодий вчений, 5(97), 2022. С. 173-177.
21. Фуштей Л. Історія становлення патронатних відносин в Україні. Освітній простір України: науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2015. С. 19–20.

22. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. NN 40-44. С.356.

ДОДАТКИ

Додаток А

Сформовані відповіді на інтерв'ю

Родина 1	Родина 2	Родина 3
<p>1. Ми дізналися про патронатне виховання від наших друзів, які вже стали патронатними батьками. Спочатку ми вагалися, але потім зрозуміли, що це чудова можливість допомогти дитині, яка цього потребує.</p> <p>2. Процес оформлення був досить тривалим, але всі співробітники були дуже уважними та підтримуючими. Єдина складність полягала в зборі всіх необхідних документів.</p> <p>3. Адаптація пройшла непросто, оскільки дитина пережила багато труднощів у минулому. Знадобився час, щоб встановити довіру та зв'язок. Але з терпінням та любов'ю все вдалося.</p> <p>4. Найяскравішим спогадом був момент, коли дитина вперше назвала нас мамою та татом. Це було таке зворушливе та щасливе відчуття.</p> <p>5. Патронат допоміг нам зрозуміти, наскільки ми сильні та співчутливі. Він збагатив наше життя новим сенсом та безмежною любов'ю.</p> <p>6. Будьте терплячими, уважними та наповненими любов'ю. Не піддавайтеся страхам і сумнівам. Це шлях, який змінить ваше життя назавжди в кращий бік.</p>	<p>1. Ми завжди мріяли про велику родину, але у нас не виходило мати власних дітей. Патронатне виховання стало для нас порятунком та здійсненням мрії.</p> <p>2. Процес був складним, багато формальностей та вимог. Але працівники соцзахисту були дуже уважними та допомагали на кожному кроці.</p> <p>3. Адаптація була нелегкою через травму, яку пережила дитина. Були сльози, крики та недовіра. Але ми не здавалися і поступово все налагодилося.</p> <p>4. Незабутнім моментом стало святкування першого дня народження дитини у нашій родині. Ми влаштували справжнє свято з тортом та подарунками.</p> <p>5. Патронат наповнив наше життя справжнім щастям материнства та батьківства. Ми відчули себе повноцінною сім'єю.</p> <p>6. Не бійтеся труднощів, головне – бути відкритим серцем та наповнити життя дитини любов'ю та турботою. Це того варте на всі 100%.</p>	<p>1. Я сама колись була вихованкою інтернату і знаю, як важко дітям без сім'ї. Тому для мене патронат став можливістю віддячити долі та подарувати затишок дитині.</p> <p>2. Процес був тривалим, але завдяки терпінню та підтримці соціальних працівників усе вдалося. Найбільшим викликом було впорядкувати оселю та фінанси.</p> <p>3. Дитина була наляканою і замкнутою спочатку. Але ми крок за кроком встановлювали контакт, граючи та розмовляючи.</p> <p>4. Найбільш пам'ятним став день, коли дитина вперше обійняла мене та сказала, що любить. Це був прорив.</p> <p>5. Завдяки патронату я нарешті відчула себе потрібною та значущою. Моє життя наповнилося сенсом та радістю материнства.</p> <p>6. Будьте готові до випробувань, але не здавайтеся. Дітям потрібні турбота і розуміння більше, ніж ідеальні умови. Це не легко, але варте того.</p>

Сформовані відповіді на інтерв'ю

Родина 4	Родина 5	Родина 6
<p>1. Ми з чоловіком вже були немолодими і наші діти вирости, тож вирішили згадати молодість і взяти на виховання дитину. Так дізналися про патронат.</p> <p>2. Дуже докладно все пояснювали працівники соцзахисту, тож процес оформлення був чітким та зрозумілим. Єдине – довелося почекати, поки знайдуть підходящу для нас дитину.</p> <p>3. Звичайно, була певна напруга спочатку. Але з часом дитина відчула наше тепле ставлення і розквітла, як квіточка. Ми постійно грали, читали разом книжки.</p> <p>4. Яскраво запам'ятався випускний у садочку, де наша прийомна донька була зіркою, співала пісні та декламувала вірші.</p> <p>5. Патронат подарував нам нове дихання та життєву енергію. Ми знову відчули себе молодими та потрібними.</p> <p>6. Не слухайте забобонів та не зациклюйтеся на проблемах, а просто насолоджуйтеся кожною миттю з дитиною. Це безцінний досвід.</p>	<p>1. Ми вирішили стати патронатними вихователями після новини, що наші друзі всиновили двох дітей. Це був поштовх спробувати щось нове і допомогти комусь.</p> <p>2. Процес був доволі тривалим через безліч вимог та інструкцій від служб. Але загалом усе пройшло чітко та без проблем.</p> <p>3. Діти (ми взяли двох братиків) спочатку були наляканими та насторожені. Але ми терпляче знайомили їх з новим середовищем. Досить швидко вони адаптувалися.</p> <p>4. Найбільше вразив день, коли молодший братик сказав своє перше слово на нашій адресі – «мама» і «тато». Це був чудовий момент єднання.</p> <p>5. Завдяки патронату ми отримали нову хвилю радості, сміху та дитячої енергії у наш дім. Це додало життя нашим будням.</p> <p>6. Не бійтеся труднощів, діти швидко звикають до нового оточення та сім'ї, якщо відчувають любов та турботу. Будьте терплячими.</p>	<p>1. Ми з чоловіком ніколи не мали власних дітей, а дуже їх хотіли. Тож патронат став для нас порятунком у цій ситуації.</p> <p>2. Підготовка до патронату була ретельною і тривалою. Потрібно було зібрати масу документів, пройти навчання та підготувати оселю. Але працівники соцслужб допомагали на кожному етапі.</p> <p>3. Адаптація маленької дівчинки у нашій сім'ї пройшла без особливих проблем. Ми обоє були максимально уважними та намагалися створити затишну атмосферу.</p> <p>4. Найемоційнішим моментом було, коли донечка вперше назвала нас «мама» і «тато». Ми не могли стримати сліз радості.</p> <p>5. Патронат повністю змінив наше життя, наповнивши його новим сенсом, турботами та безмежним коханням до дитини. Ми нарешті відчули себе справжньою родиною.</p> <p>6. Мрійте і не бійтеся! Патронат – це шанс стати батьками для тих, хто так цього прагне. Головне – любити дитину всім серцем.</p>

Яна Агеєнко

**ПАТРОНАТНА СІМ'Я : РОЗВИТОК
ЧЕРЕЗ ОПТИМІСТИЧНІ ПРИКЛАДИ
ТА ІСТОРІЇ УСПІХУ**

ВСТУП

Патронатне виховання - це унікальна форма турботи про дітей, які з певних причин тимчасово або постійно не можуть проживати зі своїми біологічними батьками. Замість розміщення у інтернатних закладах, ці діти отримують можливість зростати в сімейному оточенні, оточені любов'ю та турботою патронатних вихователів.

Цей посібник створений для того, щоб розповісти реальні історії патронатних родин Сумської області та проілюструвати, які виклики, радощі та трансформації можуть відбуватися в житті сімей, що обирають шлях патронатного виховання. Ми зібрали інтерв'ю семи різних родин, які люб'язно поділилися своїми унікальними історіями, почуттями та порадами.

Метою посібника є не лише познайомити читачів з процесом патронатного виховання, а й надихнути їх на цей крок самопожертви та доброти. Адже патронатна сім'я стає рятівним колом для дитини, забезпечуючи їй затишок домівки, любов і турботу в той час, коли вона найбільше цього потребує.

У посібнику ви знайдете відповіді на такі запитання:

- Як патронатні батьки дізналися про цей вид виховання і що їх спонукало?
- Які були виклики в процесі оформлення патронату та взаємодії з органами соціального захисту?
- Як відбувалася адаптація прийомних дітей у нових сім'ях?
- Найяскравіші та найзворушливіші моменти досвіду патронатного виховання.
- Позитивні зміни, які відбулися в житті патронатних батьків.
- Поради для тих, хто розглядає можливість стати патронатними вихователями.

Ці реальні історії, сповнені випробувань і перемог, надії та кохання допоможуть читачам краще зрозуміти суть патронатного виховання та усвідомити його життєво важливу роль для дітей та суспільства в цілому. Сподіваємося, що посібник надихне вас відкрити своє серце та місце для дитини, якій це так потрібно.

ПОНЯТТЯ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ

Патронатне виховання - це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини у сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.

Відповідно до Закону України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування", патронатне виховання покликане тимчасово замінити дитині біологічну сім'ю. Це дозволяє уникнути розміщення дитини в інтернатному закладі та забезпечити їй сімейне виховання.

Патронатними вихователями можуть стати повнолітні дієздатні особи, які пройшли відповідне навчання та погодилися тимчасово взяти на виховання дитину. Вони несуть персональну відповідальність за життя, здоров'я, фізичний і психічний розвиток дитини.

Центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування забезпечують реалізацію права дитини на патронатне виховання. Вони здійснюють підбір, навчання та соціальний супровід патронатних вихователів.

Правові засади патронатного виховання в Україні визначаються низкою законодавчих актів:

- Сімейний кодекс України
- Цивільний кодекс України
- Закони України "Про охорону дитинства", "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування"
- Постанови Кабінету Міністрів №565 та №994 щодо патронату над дітьми

Ці нормативні документи регулюють питання влаштування дітей на патронатне виховання, права та обов'язки патронатних вихователів, відповідальність сторін, фінансове забезпечення патронатних сімей тощо.

Законодавча база спрямована на захист прав та інтересів дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, а також на підтримку патронатних вихователів у виконанні їхньої благородної місії.

історія патронатної родини Ірини та Дмитра

Друзі однієї родини стали патронатними батьками, що надихнуло й їх спробувати. Спочатку вони вагалися, але потім зрозуміли, що це чудова можливість допомогти дитині, яка цього потребує.

Процес оформлення патронату був досить тривалим, але всі співробітники соціальних служб були дуже уважними та підтримуючими. Єдина складність полягала в зборі всіх необхідних документів.

Адаптація прийомної дитини у їхній сім'ї пройшла непросто, оскільки вона пережила багато труднощів у минулому. Знадобився час, щоб встановити довіру та зв'язок між ними. Але завдяки терпінню та любові все вдалося.

Найяскравішим і незабутнім спогадом для цієї родини став момент, коли дитина вперше назвала їх мамою та татом. Це було таке зворушливе та щасливе відчуття єднання та прийняття.

"Патронат допоміг нам зрозуміти, наскільки ми сильні та співчутливі. Він збагатив наше життя новим сенсом та безмежною любов'ю", - ділиться ця родина.

Їхня найголовніша порада для тих, хто розглядає можливість стати патронатними вихователями, така: "Будьте терплячими, уважними та наповненими любов'ю. Не піддавайтеся страхам і сумнівам. Це шлях, який змінить ваше життя назавжди в кращий бік".

Ця історія демонструє, що попри всі труднощі на початку, патронатне виховання може стати джерелом неймовірної радості, зцілення та відкриття нового сенсу життя.

Історія патронатної родини Юлії та Олександра

Ця пара давно мріяла про велику родину, але не могла мати власних дітей. Патронатне виховання стало для них здійсненням мрії та порятунком.

Процес стати патронатними батьками був складним, з багатьма формальностями та вимогами. Але працівники соціального захисту були дуже уважними та допомагали на кожному кроці.

Адаптація прийомної дитини була нелегкою через травму, яку вона пережила у минулому. "Були сльози, крики та недовіра. Але ми не здавалися, і поступово все налагодилося", - ділиться ця родина.

Незабутнім моментом стало святкування першого дня народження дитини у їхній сім'ї. Вони влаштували справжнє свято з тортом та подарунками.

"Патронат наповнив наше життя справжнім щастям материнства та батьківства. Ми нарешті відчули себе повноцінною сім'єю", - зізнаються вони.

Їхня порада: "Не бійтеся труднощів, головне - бути відкритим серцем та наповнити життя дитини любов'ю та турботою. Це того варте на всі 100%".

ІСТОРІЯ ПАТРОНАТНОЇ РОДИНИ ВІКТОРІЇ ТА СЕРГІЯ

Жінка сама колись була вихованкою інтернату, тому патронатне виховання стало для неї можливістю віддячити долі та подарувати затишок дитині.

Процес оформлення був тривалим, але завдяки терпінню та підтримці соціальних працівників усе вдалося. Найбільшим викликом було впорядкувати оселю та фінанси.

Дитина спочатку була наляканою і замкнутою. Але ця мама крок за кроком налагоджувала контакт, граючи та розмовляючи з нею.

Найпам'ятнішим став день, коли дитина вперше обійняла маму та сказала, що любить її. Це був проривний момент

"Завдяки патронату я нарешті відчула себе потрібною та значущою. Моє життя наповнилося сенсом та радістю материнства", - ділиться вона.

Її порада: "Будьте готові до випробувань, але не здавайтеся. Дітям потрібні турбота і розуміння більше, ніж ідеальні умови".

ІСТОРІЯ ПАТРОНАТНОЇ РОДИНИ ОЛЕКСАНДРИ ТА МИХАЙЛА

Ця родина вирішила стати патронатною після того, як їхні друзі всиновили двох дітей. Це став для них поштовхом спробувати щось нове та допомогти комусь.

Процес оформлення патронату був доволі тривалим через безліч вимог та інструкцій від соціальних служб. Проте загалом усе пройшло чітко і без серйозних проблем.

Діти, два братики, спочатку були наляканими та насторожені у новому середовищі. Але ця родина терпляче знайомила їх з новим домом. Досить швидко хлопчики адаптувалися.

Найбільше вразив момент, коли молодший братик вперше назвав їх "мамою" та "татом". Це був чудовий момент єднання сім'ї.

"Завдяки патронату ми отримали нову хвилю радості, сміху та дитячої енергії у наш дім. Це додало життя нашим будням", - ділиться ця родина.

"Не бійтеся труднощів, діти швидко звикають до любові та турботи. Будьте терплячими".

ІСТОРІЯ ПАТРОНАТНОЇ РОДИНИ МАРІЇ ТА СЕРГІЯ

Ця пара ніколи не мала власних дітей, хоча дуже їх хотіла. Тож патронатне виховання стало для них порятунком у цій ситуації.

Підготовка до патронату була ретельною і тривалою. Потрібно було зібрати чималу кількість документів, пройти навчання та підготувати оселю. Але працівники соціальних служб допомагали на кожному етапі.

Адаптація маленької дівчинки у їхній сім'ї пройшла без особливих проблем завдяки максимальній увазі та затишній атмосфері, створеній батьками.

Найемоційнішим моментом було, коли донечка вперше назвала їх "мамою" і "татом". Вони не могли стримати сліз радості.

"Патронат повністю змінив наше життя, наповнивши його новим сенсом, турботами та безмежним коханням до дитини. Ми нарешті відчули себе справжньою родиною", - зізнаються вони.

**"НЕ СЛУХАЙТЕ ЗАБОБОНІВ ТА НАСОЛОДЖУЙТЕСЯ КОЖНОЮ
МИТТЮ З ДИТИНОЮ. ЦЕ БЕЗЦІННИЙ ДОСВІД".**

ВИСНОВОК

Історії патронатних родин Сумщини, представлені в цьому посібнику, розкривають перед нами унікальний світ людської доброти, самопожертви та безумовної любові. Попри всі виклики та труднощі на шляху, ці сім'ї обрали благородну місію - подарувати затишок, турботу і сімейне тепло дітям, які з певних причин не можуть зростати зі своїми біологічними батьками.

Кожна історія є надзвичайно зворушливою і водночас надихаючою. Ми бачимо, як терплячість, розуміння та відкрите серце можуть долати найбільші перешкоди і зцілювати навіть найглибші душевні рани. Сила безумовної любові здатна творити справжні дива, повертаючи дітям радість та впевненість у майбутньому.

Ці сім'ї ділилися своїми найщасливішими спогадами - коли діти вперше називали їх "мамою" і "татом", обіймали з любов'ю або досягали нових висот на шляху розвитку та зростання. Для патронатних батьків це була неймовірна винагорода за всі зусилля та випробування.

Водночас посібник не применшує складнощів, з якими можуть зіткнутися майбутні патронатні вихователі. Проте він демонструє, що кожна з них - подолання, якщо діяти з любов'ю, відкритістю та за підтримки фахівців.

Сподіваємося, що ці реальні історії надихнуть вас відкрити свої серця та домівки для дітей, які гостро потребують ласки, уваги та сімейного затишку. Адже патронатне виховання - це не лише порятунок для дитини, а й можливість перетворити своє життя, наповнивши його новим, глибоким сенсом.

Цей посібник було створено за підтримки Сумської Державного університету.

Висловлюємо щиру вдячність усім патронатним родинам, які люб'язно поділилися своїми історіями та досвідом заради благородної місії - популяризації патронатного виховання в Україні.

Сподіваємося, що цей посібник стане дієвим інструментом для залучення нових патронатних сімей та допоможе змінити життя багатьох дітей на краще.

Разом ми можемо створити суспільство, де жодна дитина не відчуватиме самотності та покинутості, а лише безмежну батьківську любов та підтримку.

З повагою,
Агеєнко Я.К.

Патронатна родина Юлії та Олександра

ЦЯ ПАРА ДАВНО МРІЯЛА ПРО
ВЕЛИКУ ЩАСЛИВУ РОДИНУ.
ПАТРОНАТ СТАВ ЇХНІМ
ПОРЯТУНКОМ, ХОЧА ШЛЯХ БУВ
НЕЛЕГКИМ ЧЕРЕЗ ТРАВМУ
ПРИЙОМНОЇ ДИТИНИ.

**"НЕ БІЙТЕСЯ
ТРУДНОЩІВ,
ГОЛОВНЕ – БУТИ
ВІДКРИТИМ СЕРЦЕМ.
ЦЕ ТОГО ВАРТЕ НА
ВСІ 100%".**

Know more about my work at
www.reallygreatsite.com

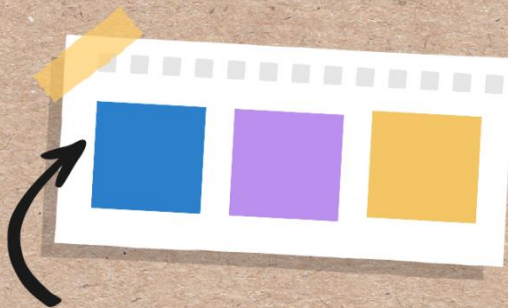
РОДИНА ВІКТОРІЇ ТА СЕРГІЯ

"Будьте готові до випробувань, але не здавайтеся. Дітям потрібні турбота і розуміння більше, ніж ідеальні умови".

Вихованка інтернату обрала патронат, щоб подарувати іншій дитині затишок домівки. Терпляче встановлюючи зв'язок, вона знайшла радість материнства.

I love my family!

РОДИНА МАРІЇ ТА СЕРГІЯ

ЦЯ ЛІТНЯ ПАРА ЗНАЙШЛА ДРУГЕ ДИХАННЯ ТА МОЛОДІСТЬ ЗАВДЯКИ ПАТРОНАТНІЙ ДОНЬЦІ. ТЕПЛОТОЮ І ТУРБОТОЮ ВОНИ РОЗКВІТИЛИ ДИТЯЧУ ДУШУ.

"НЕ СЛУХАЙТЕ ЗАБОБОНІВ ТА НАСОЛОДЖУЙТЕСЯ КОЖНОЮ МИТТЮ З ДИТИНОЮ. ЦЕ БЕЗЦІННИЙ ДОСВІД".

.

РОДИНА ОЛЕКСАНДРИ ТА МИХАЙЛА

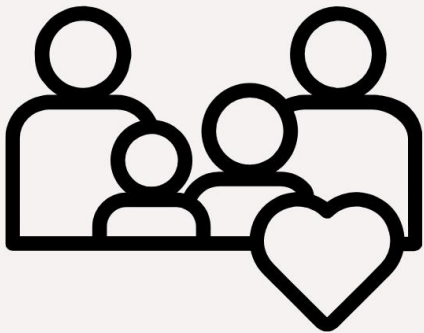
Двоє братиків знайшли справжній домашній затишок у цій родині. Патронат наповнив їхнє життя радістю материнства і батьківства.

"Не бійтеся труднощів, діти швидко звикають до любові та турботи. Будьте терплячими".

Патронатна родина Ірини та Дмитра

Друзі надихнули цю родину спробувати патронат. Після тривалого оформлення та непростої адаптації дитини, вони насолоджуються безмежним щастям повноцінної сім'ї.

“Будьте терплячими, уважними та наповненими любов'ю.
Це шлях, який змінить ваше життя назавжди в кращий бік”.

